

Український конституціоналізм: матеріалізація через ідеї та дії Л. Юзькова

М. Колос

кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України,
суддя Конституційного Суду України (2006–2014 роки)

У статті розглядаються розвиток українського конституціоналізму, його джерела, причини та основи формування. Відзначається вагома роль напрацювань Л. Юзькова стосовно конституційно-правових категорій, вплив його діяльності на становлення єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні і сучасного українського конституціоналізму загалом.

Ключові слова: конституціоналізм, Конституція Пилипа Орлика, Конституція України, Конституційний Суд України.

Джерела українського конституціоналізму. Питання конституціоналізму як політико-правової теорії, що обґрунтовує необхідність державного правління на основі унормованого правом устрою державного механізму, сягають коренями часів Руської держави та перших письмових правових актів її великих князів. Досить чітко з цього приводу висловився у своєму зверненні до усіх соціальних станів Великого князівства Литовського підканцлер Лев Сапіга¹. Оцінюючи третю редакцію Статуту в редакції від 28 січня 1588 року, він обґрунтовано стверджував, що протягом усіх попередніх століть народи розцінювали свободу (вольностей) людини як найвищу цінність і боролися проти неволі до останнього, навіть віддавали за неї життя. Водночас у Великому князівстві Литовському «люди владу і свободу в руках своїх мають, і закони свої створюють, можуть свободи свої у всьому зберігати тому, що не лише сусід та інші співвітчизники, а й сам Великий князь переваги над ними мати не може, хіба що лише коли йому це закон дозволяє»².

Причини та основи формування національного політико-правового конституціоналізму. Уперше офіційне письмове уконституціювання правовідносин, що функціонували в Українській державі, яка мала назву «Військо Запорозьке» (наукова назва «Гетьманщина»), було здійснене 5 квітня 1710 року у «Правовому укла-

¹Сапі[е]га Лев — виходець із українського шляхетського роду Сапіг, який залишив православу церкву і перейшов до католицизму. Був старостою слонімським, марковським і м'ядельським, підканцлером Великого князівства Литовського. До його обов'язків як підканцлера належало керівництво писарями та іншими працівниками господарської (велико-княжої) канцелярії, збереження малої державної печатки та Метрики Великого князівства Литовського (Див.: Полонська-Василенко Н. Д. Історія України : у 2 т. / Н. Д. Полонська-Василенко. — К. : Либідь, 1995. — Т. 1 : До середини XVII століття. — 3-тє вид. / вступ. стат. В. Ульяновського. — С. 386, 387).

²Звернення Льва Сапіги до усіх станів Великого князівства Литовського // Статут Великого князівства Литовського : у 3 т. / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. — Одеса : Юридична література. — Т. 3 : у 2 кн. : Статут Великого князівства Литовського 1588 р. — 2004. — Кн. 2. — С. 22, 23.

ді та конституціях» Війська Запорозького (Конституція Пилипа Орлика). В її Преамбулі зазначалося: «По кончині блаженної пам'яті гетьмана Богдана Хмельницького... Московська імперія всіма можливими способами і засобами намагалася обмежити права і вольності Війська Запорозького, нею ж підтверджені, і скасувати їх до решти, а на вільний козацький народ, якого не здолала завойовувати збройно, віроломно накинути невольничу кормигу. Отож, скільки б разів Військо Запорозьке не зазнавало такої наруги, воно було змушене власною кров'ю, з відчайдушною мужністю захищати недоторканність своїх прав і вольностей... І, врешті, вже цілком недавно... Московська імперія замірилась — таки dokonати своїх злочинних намірів і, відплачуючи нам злом за добро, ...забажала у відплату за безліч лицарських подвигів і битв, у яких козаки не щадили своєї крові, перетворити їх у своє регулярне військо, [українські] міста приневолити у своє підданство, права і вольності скасувати, а Військо Запорозьке... до решти викоринити і саме ім'я його навіки стерти з пам'яті [, а] декотрі з гетьманів, віддано слугуючи московському самодержавству, заходились із зухвалою настирливістю привласнювати [і] собі понад право і слушність необмежену владу...»¹.

Таким чином, протиправне намагання зовнішніх (московських) та внутрішніх (українських) узурпаторів² спільно скасувати умови військово-політичного проєктурату Московії над Україною способом ліквідації українського автономного суверенітету, обмеження демократичних прав і свобод етнічних українців та зведення їх до рівня підданих самодержавної необмеженої азійської тиранії московських правителів спонукало національну еліту до укладення першої конституційної угоди з новообраним гетьманом Пилипом Орликом, спрямованої на подальший європейський розвиток Української держави.

У Конституції Пилипа Орлика проголошувався суверенітет Української держави, закріплений у договорах Б. Хмельницького з Річчю Посполитою, Портою Оттоманською і Московською імперією (артикул 2), передбачалися демонтаж фортець та інших укріплень, незаконно споруджених Московською державою на землях Війська Запорозького, і повернення запорожцям інших територій, що належали їм споконвіку (артикули 4, 5).

Відповідно до стародавніх свобод, якими користувалися вояки-запорожці і посполиті люди, в Конституції Пилипа Орлика закріплювалася система державного управління, яку мав очолювати гетьман, котрий обирався козаками на певний строк відкритим голосуванням. Влада гетьмана, як і Великого князя в Литовсько-Руській державі, не мала бути абсолютною й обмежувалася положеннями артикулів 6, 7, 9 Конституції Пилипа Орлика. Він не мав «права нічого вирішувати, розпочинати і здійснювати своєю волею без попереднього розгляду і схвалення» з Генеральною Радою, до складу якої входили: генеральні старшини Війська Запорозького; городові полковники, які представляли інтереси жителів територій, де дислокувалися їх полки; представники від кожного полку, котрі обиралися по одній особі з козаків «розважливих і заслужених». Генеральні радники

¹ Правовий уклад та конституції // Орлик П. Конституція, маніфести та літературна спадщина : вибрані твори / П. Орлик. — К. : МАУП, 2006. — С. 47.

² Узурпатор (від лат. *usurpator*, < *usurpo* — захоплюю) — той, хто незаконно захопив владу або привласнив чийсь права на щось (Сучасний словник іншомовних слів / уклад.: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. — К. : Довіра, 2006. — С. 693).

та городові полковники повинні були здійснювати виконавчу владу на місцях. В статті 6 Конституції Пилипа Орлика зазначено: «Кожен генеральний радник у своєму полку, де буде обраний публічним голосуванням до Генеральної ради, владен разом з городовим полком достерігати справедливого ладу, брати участь в управлінні, кермуючи з допомогою загальних порад, а також повинен приглядатися і рішуче виступати проти кривд і утисків посполитому люду».

Розгляд цивільних і кримінальних справ у Війську Запорозькому здійснювався судами, вищим серед яких був Генеральний Суд, що мав певні гарантії своєї діяльності. Зокрема, заборонявся тиск на суд, у тому числі з боку гетьмана, якщо він був стороною у справі. Суб'єктами кримінальної відповідальності могли бути не лише рядові козаки, а й вищі державні чини, генеральні радники та інші представники влади. Якщо ж хтось вчиняв протиправні дії проти гетьмана, то останньому заборонялося особисто карати винного. «Така справа — кримінальна чи якась інша» мала передаватися на розгляд Генерального Суду. Звертаємо увагу, що Пилип Орлик зобов'язувався «здійснювати покарання причетних до злочинів згідно з буквою закону і повсякчас дотримувати справедливості».

Таким чином, з наведеного тексту Конституції Пилипа Орлика вбачається, що еліті українського суспільства вже на початку XVIII сторіччя був відомий принцип поділу єдиної державної влади на законодавчу, виконавчу і судову.

Вбачаючи реальні загрози, які мала для суспільства і держави корупційна діяльність тогочасних посадових осіб, автори Конституції Пилипа Орлика в статті 10 встановили: «Через те, що ясновельможний Гетьман повинен з обов'язку свого уряду провадити і достерігати ладу у Вітчизні та Війську Запорозькому, то передовсім він має недремно пильнувати і докладати особливого старання, щоб простим козакам і посполитим не чинилося надмірних утисків, спустошливих поборів і здирств. Ті надужиття спонукають люд покидати обжиті місця і пускатися у чужі краї, аби пошукати собі поза межами вітцівської землі життя без тих прикросців — догіднішого, відраднішого і спокійнішого».

Пізніше, вже у період Радянської держави, в Україні було прийнято декілька конституцій, переважна більшість яких діяла відносно тривалий час. Певною мірою усі вони мали стандартний зміст, відрізняючись лише правовим оформленням конституційного регулювання соціально-економічних і політичних відносин, характерних для СРСР.

Під час обговорення проекту Конституції суверенної незалежної держави Україна в редакції 1992 року відомий юрист США українського походження Б. Футей наголошував: «Основні засади Конституції України повинні віддзеркалювати історію, традиції та звичаї українського народу. На жаль, переглядаючи цей проект Конституції, бачимо, що він дуже подібний до проектів конституцій інших держав східної Європи та колишнього Радянського Союзу, бо в ньому зберігається багато соціалістичних ідей недавніх днів комуністичного режиму». При цьому він нагадав, що Україна має своє власне рідне джерело, з котрого повинна черпати основні ідеї правової держави. Цим джерелом, на його думку, є Конституція гетьмана Пилипа Орлика 1710 року. Названий історичний документ, як стверджував Б. Футей, є не лише значним юридичним досягненням, а й доказом політичної зрілості того часу. Будучи написаним майже за 80 років до Конституції США, він мав такі демократичні основи: поділ влади, приватна власність, незалежний судо-

вий трибунал як основні засади існування тодішньої козацької держави. «Джеймс Медісон¹, батько Конституції США, користувався тими самими демократичними засадами гетьмана Пилипа Орлика»².

Чимало прогресивних положень можна віднайти також у «Статуті про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки», ухваленому 29 квітня 1918 року Українською Центральною Радою. Проте в жодному з наведених вище актів ще не йшлося про перевірку ординарних законів на конституційність. Однак варто звернути увагу, що у статті 36 Конституції УРСР, прийнятої 15 травня 1929 року, було визначено, що «Президія Всеукраїнського ЦВК здійснює право законодавчої ініціативи у вищих органах СРСР, опротестовує у відповідних випадках згідно зі статтею 53 положення про ЦВК СРСР перед сесією ЦВК СРСР постанови Президії ЦВК СРСР, опротестовує згідно зі статтею 42 Конституції СРСР перед Президією ЦВК СРСР постанови Ради народних комісарів СРСР, а також відповідно до статті 59 Конституції СРСР припиняє в належних випадках на території УРСР чинність постанов народних комісаріатів та центральних органів СРСР, що чинять [діють] на правах народних комісаріатів»³. Крім того, у статті 69 Конституції СРСР в редакції 1924 року більш чітко зазначено, що «розпорядження народних комісаріатів СРСР можуть бути призупинені ЦВК або президіями ЦВК союзних республік у випадках «явної невідповідності даного розпорядження Союзній Конституції, законодавству Союзу або законодавству союзної республіки»⁴. Це дає певні підстави стверджувати про наявність у названих нормах елементарних ознак квазіконституційного контролю союзних республік, зокрема й УРСР, за відповідністю Конституції СРСР названих актів народних комісаріатів.

Л. Юзьков і його роль у розвитку сучасного українського конституціоналізму. Хронологію життєвого шляху Л. Юзькова ми детально описали в 2013 році⁵. Проте його інтелектуальний внесок у розвиток сучасного українського конституціоналізму, а тим паче у розвиток науки управління у сфері функціонування органів державної влади і місцевого самоврядування, ще очікує вивчення, адже його думки,

¹ Медісон Джеймс (1751–1836) — четвертий Президент США (1809–1817), один із авторів проекту Конституції США 1787 року (Большой энциклопедический словарь : 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Большая Российская энциклопедия; СПб. : Норинт, 2002. — С. 708.

² Футей Б. А. Обговорення проекту нової Конституції України : доповідь на Світовому Конгресі українських юристів (9 жовтня 1992 року, м. Київ) (Становлення правової держави в Україні: 1991–2005). — 2-ге вид., допов. і перероб. — К. : Юрінком Інтер, 2005. — С. 25.

³ Конституція (Основний Закон) УРСР, прийнята 15 травня 1929 року XI Всеукраїнським з'їздом Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів // Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність. — 3-тє вид. / упор. : І. О. Кресіна, О. В. Батанов ; відп. ред. Ю. С. Шемшученко. — К. : Юридична думка, 2011. — С. 73.

⁴ Основной Закон (Конституция) СССР, принятой второй сессией ЦИК СССР первого созыва 6 июля 1923 года и окончательной редакции II съездом Советов СССР 31 января 1924 года [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http : // www. hist. msu. ru /ER/etext/ cnst 1924.htm](http://www.hist.msu.ru/ER/etext/cnst/1924.htm)

⁵ Колос М. Перший Голова Конституційного Суду України: альфа й омега (за матеріалами доповіді 25 січня 2013 року) / М. Колос // Вісник Конституційного Суду України. — 2013. — № 1. — С. 99–104.

наукові погляди і результати досліджень можуть принести користь не лише новітнім об'єднаним територіальним громадам України.

Л. Юзьков задовго до початку формування Конституції сучасної Української держави досліджував та оприлюднював результати, котрі стосувалися сучасних конституційно-правових категорій. До групи цих напрацювань, на нашу думку, належать такі: «О правовом государстве и государственном праве» (1989), «Через демократизацию к правовому государству» (1989), «Народовладдью — надійну правову основу: про необхідність принципово нових Конституції СРСР і Конституції УРСР» (1990), «Підкорятися закону — щоб бути вільним: Україна, сходження до суверенітету» (1991), «Жити за власною Конституцією» (1991), «Новій Україні — нову Конституцію» (1992), «Конституція юридична і фактична» (1992), «Основні положення проекту нової Конституції України» (1992), «На сторожі правових засад держави» (1992), «Осуспільнення держави: новий проект Конституції України» (1992), «Юридичні аспекти проекту нової Конституції України» (1992), «Конституційно-правові основи виконавчої влади в Україні» (1993), «Верховенство Конституції і конституційність законів» (1993), «Виконавча влада у механізмі реалізації державної влади» (1992), «Парламентаризм і демократія — поняття синонімічні» (1994). Уже після смерті Л. Юзькова вийшла з друку його остання відома нам праця «Конституційний процес в Україні: основні віхи і процедура» (1996). Окрім 60 документів, нами віднайдено і передано до архіву Конституційного Суду України 82 наукових праці Л. Юзькова, де з ними можна ознайомитися.

Розвиток конституційно-правової науки і практики державно-правового будівництва у період другої половини 80-х — початку 90-х років ХХ століття створили умови соціального буття українського народу, що вимагали новітніх конституційних засад регулювання суспільних відносин і належної охорони самого Основного Закону держави. Перший офіційний поштовх для розвитку цього процесу дала Верховна Рада УРСР, ухваливши 16 липня 1990 року «Декларацію про державний суверенітет України», у якій зазначила, що цей акт є «основою для нової Конституції, законів України і визначає позиції Республіки при укладанні міжнародних угод»¹. У тому самому 1990 році до Конституції УРСР в редакції 1978 року було внесено статтю 112, у якій конституцієдавець визначив порядок обрання усього складу Конституційного Суду України лише Верховною Радою УРСР, установив його кількісний склад (15 осіб, зокрема Голова, два його заступники і 12 «членів Суду»), передбачив рівень професійної підготовки суддів, строк виконання ними повноважень (10 років) тощо. Також йшлося про те, що організація і порядок діяльності Суду визначатиметься законом про Конституційний Суд України. Незабаром, 22 травня 1991 року, Верховна Рада УРСР прийняла Постанову «Про Концепцію нової Конституції України», а вже 19 червня того самого року ухвалила її. У названому документі укладачі сформулювали основні напрями і позиції підготовки проекту Конституції України. Він мав складатися з Преамбули, розділу 1 «Засади конституційного ладу», розділу 2 «Права людини і громадяни-

¹ Декларація про державний суверенітет України, прийнята Верховною Радою УРСР 16 липня 1990 року // Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність. — 3-тє вид. / упоряд.: І. О. Кресіна, О. В. Батанов ; відп. ред. Ю. С. Шемшученко. — К. : Юридична думка, 2011. — С. 193.

на», розділу 3 «Громадянське суспільство і держава», розділу 4 «Територіальний устрій», розділу 5 «Державний лад», розділу 6 «Кримська Автономна Радянська Соціалістична Республіка», розділу 7 «Національна безпека». Розділ 8 «Охорона Конституції» мав особливу цінність: у ньому передбачалася можливість реального впровадження в Україні Конституційного Суду. З цього приводу укладачі Концепції зазначили: «З метою неухильного дотримання Конституції, посилення контролю за конституційністю законів, а також конституційністю підзаконних актів необхідно: визначити основні принципи конституційного контролю, встановити межі, форми, юридичні наслідки його здійснення; створити Конституційний Суд Республіки; наділити Конституційний Суд широкими повноваженнями, зокрема, надати йому право припиняти дію законів, актів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, оголошувати їх юридично недійсними, ухвалювати рішення про незаконність дій, розпоряджень несудових державних влад за скаргами окремих громадян про порушення їх конституційних прав і свобод». Порядок внесення змін і доповнень до Конституції України і конституційних законів укладачі Концепції описали в розділі 9¹.

Після здобуття Україною незалежності Верховна Рада України 3 червня 1992 року прийняла перший Закон України «Про Конституційний Суд України», який був введений в дію Постановою Верховної Ради України № 240-XII. Цим Законом Конституційний Суд України визнавався «незалежним органом в системі судової влади, покликаним забезпечувати відповідність законів, інших нормативних актів органів законодавчої і виконавчої влади Конституції України, охорону конституційних прав і свобод особи». Повноваження суду мали реалізовуватися шляхом розгляду в судовому засіданні справ щодо конституційності законів та інших нормативних актів, а також надання висновків з питань, передбачених Конституцією України та Законом України «Про Конституційний Суд України» (стаття 1). Першим Головою цього Суду Верховна Рада України 1 липня 1992 року обрала Л. Юзькова.

Прийнявши на себе відповідальність щодо організації новітньої для держави судової установи, Л. Юзьков не був звільнений від інших державних обов'язків, зокрема щодо розроблення проекту нової Конституції України та його удосконалення після значної кількості депутатських пропозицій. До того ж йому доводилося неодноразово відстоювати свої фундаментальні положення, закладені до проекту, що вбачається з доповідей, які стосувалися проекту Конституції України в редакціях від 1 липня 1992 року, котрий був винесений на всенародне обговорення; від 27 травня 1993 року, після всенародного обговорення проекту; від 26 жовтня 1993 року, після його обговорення на сесії Верховної Ради України. Зокрема, виступаючи на Міжнародному симпозиумі «Конституція незалежної України» (3–5 липня 1992 року), Л. Юзьков зазначив: «Конституція України має бути основним законом незалежної суверенної держави, що функціонує в громадянському суспільстві, яке, в свою чергу, є асоціацією вільних незалежних людей; Конституція покликана закріпити пріоритет загальнолюдських цінностей над класовими; в центр організації і функціонування держави Конституція має поставити

¹ Концепція нової Конституції України, схвалена Верховною Радою УРСР 19 червня 1991 року // Томенко М. В. Історія української Конституції / М. В. Томенко. — К. : Освіта, 2009. — С. 319–333.

людину як найвищу соціальну цінність, її свободу, гідність, права, матеріальні і духовні блага; в Конституції не повинно бути положень, які несуть суто ідеологічний і кон'юктурний смисл... Нині діюча Конституція [мався на увазі Основний Закон УРСР в редакції 1978 року. — М. К.] переважана такими [положеннями. — М. К.] навіть після того, як до неї були внесені численні зміни; Конституція України має бути юридичним документом, безпосередньо діючим правом. Її норми мають бути в міру загальними і конкретними, тобто об'єднувати норми-принципи, норми-цілі, норми — конкретні регулятори. Конституція України має бути стабільною, вона повинна ввібрати в себе кращі зразки світового конституціоналізму, національні традиції українського державотворення»¹. До речі, визначаючи важливу роль Л. Юзькова у науковому забезпеченні організації і функціонування державних органів, розбудови правової держави, розвитку правової науки та освіти, Президент України своїм Указом від 23 липня 1993 року затвердив його дійсним членом — засновником Академії правових наук України.

Що стосується організаційної діяльності Л. Юзькова із формування особового складу суддів Конституційного Суду України, то вона жорстко блокувалася, хоча, на перший погляд, Верховна Рада України, будучи одноосібним суб'єктом обрання суддів і навіть Голови Суду, безпроблемно могла виконати свою функцію. На це питання певне «світло пролляв» І. Тимченко, Голова Конституційного Суду України (1996–1999 роки), котрий повідомив кореспонденту «Юридичного вісника України» В. Шарову: «Після створення суто правових підвалин для діяльності нової інституції [мався на увазі КСУ. — М. К.] депутати приступили до обрання складу суду. Отут і почалося... Верховна Рада — це політичний орган, кожний депутат, а тим більше група чи фракція, представляють певну політичну силу, тому вони, безперечно, хотіли бачити серед суддів такого надзвичайно важливого для правового і політичного життя країни органу «своїх» людей... Набагато важливішим для парламентаріїв було інше — наскільки ті кандидати відповідають їхнім політичним поглядам. Сесійні баталії щодо формування складу КС безрезультатно тривали понад два роки». У цьому інтерв'ю І. Тимченко повідомив, що він досконало знав Л. Юзькова, співпрацював з ним як конституціоналіст. На його думку, «це була надзвичайно чуйна, добра людина і незаперечний авторитет у юриспруденції, який зробив неоціненний внесок у розвиток конституційного права. Я таких людей зустрічав мало. Не маю сумніву, що й за новим законом, який надав право обирати Голову самим суддям, найпершим кандидатом на цю посаду і, звісно, Головою став би він, Леонід Юзьков»². Аналогічну думку щодо Л. Юзькова як людини, громадянина, вченого мав також перший Президент України Л. Кравчук та багато інших, чії погляди у своїй книзі узагальнив В. Королюк³.

¹ Юзьков Л. П. Загальний огляд проекту Конституції України / Л. П. Юзьков // Антологія української юридичної думки : у 10 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. — Т. 9 : Юридична наука радянської доби / упоряд.: В. Б. Авер'янов, О. М. Костенко, В. П. Нагребельний та ін. — К. : ВД «Юридична книга», 2004. — С. 341, 342.

² Шаров В. Отже, ми починаємо... / В. Шаров // Юридичний вісник України. — 2001. — № 38 (326). — С. 1, 6, 7.

³ Королюк В. О. Провісник нового і праведного закону (штрихи до портрета Леоніда Юзькова на тлі історичної епохи) / В. О. Королюк. — К. : Юрінком-Інтер, 2014. — С. 129.

Одним з останніх державотворчих кроків, котрі зробив Л. Юзьков на шляху до реального створення Конституційного Суду України, була його вимога про розгляд цього питання Верховною Радою України, що йому вдалося. Після доповіді вченого-конституціоналіста й обговорення проблеми Президія Верховної Ради України 5 грудня 1994 року прийняла Постанову «Про завершення формування Конституційного Суду України». Кабінет Міністрів України був уповноважений створити до 1 лютого 1995 року умови для функціонування Суду, а постійні комісії парламенту зобов'язалися внести пропозиції щодо персонального складу правознавців, котрі мали стати кандидатами на посади суддів. Проте і цього разу народні депутати України не виконали своїх зобов'язань у визначені ними самими строки. Більше того, станом на 8 червня 1995 року, коли було підписано Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України, сторони угоди офіційно визнали наявність у державі «глибокої економічної, а також політичної кризи, що призвело до соціальної напруги в суспільстві, його криміналізації та політичного протистояння владних структур», стало неможливим «належне функціонування всього державного механізму як у центрі, так і на місцях...» тощо. Лише в таких умовах парламент почав ділитися владою з Президентом України, зокрема й у частині забезпечення формування Конституційного Суду України (пункт 17 статті 17, пункт 11 статті 24 Конституційного Договору), але «чомусь» не був унормований порядок залучення судової гілки влади до участі у творенні новітнього судового інституту, чим було порушено фундаментальний конституційний принцип поділу єдиної державної влади, який був відомий нашим предкам ще в 1710 році¹. виправлення цієї помилки стало можливим лише з прийняттям Конституції України в редакції 28 червня 1996 року. Проте час для примноження в державі духовних і матеріальних благ та зміцнення умов досягнутого на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року суспільного договору частково був втрачений. Передчасно, на 58-му році життя, відійшов у кращі світи Леонід Петрович Юзьков, серце якого зупинилося 2 березня 1995 року.

Українці мають знати, берегти і впроваджувати до процесів законотворення і правозастосування демократичні ідеї та результати наполегливої праці Л. Юзькова. Адже, як заявив дійсний член Національної академії правових наук України А. Селіванов, «досягнутий етап побудови конституціоналізму в Україні був справою всього його життя»². Зупинення з будь-яких причин якісного розвитку конституціоналізму або правосудної діяльності Конституційного Суду України — пряма загроза позитивним суспільним відносинам, що почали формуватися в 90-х роках ХХ сторіччя і функціонують в Українській державі.

¹ Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України, укладений 8 червня 1995 року // Право України. — 1995. — № 7. — С. 3–14.

² Селіванов А. О. Справа всього життя професора Леоніда Юзькова / А. О. Селіванов // Вісник Конституційного Суду України. — 2013. — № 1. — С. 106.

Колос М. Український конституціоналізм: матеріалізація через ідеї і дії Л. Юзькова. В статті розглядаються розвиток українського конституціоналізму, його джерела, причини і основи формування. Звертається увага на значущу роль досягнень Л. Юзькова стосовно конституційно-правових категорій, вплив його діяльності на становлення єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні і сучасного українського конституціоналізму в цілому.

Ключові слова: конституціоналізм, Конституція Пилипа Орлика, Конституція України, Конституційний Суд України.

Kolos M. Ukrainian constitutionalism: materialisation through the ideas and actions of L. Yuzkov. The article deals with the development of Ukrainian constitutionalism, its source, the reasons and the basis of formation. The role of L. Yuzkov's achievements in relation to the constitutional and legal categories, the influence of his activity on the formation of the sole body of constitutional jurisdiction in Ukraine and modern Ukrainian constitutionalism in general is noted.

Key words: constitutionalism, the Constitution of Pylyp Orlyk, the Constitution of Ukraine, the Constitutional Court of Ukraine.